

VPLYV LETNÝCH OLYMPIJSKÝCH HIER (LOH) 2024 NA URBANIZMUS PARÍŽA

Monika Šmíralová, Jarmila Husenicová

Olympijské a paralympijské hry pôsobia ako multiplikátor pre celkovú premenu veľkých metropolitných oblastí, pričom sa stále viac kladie dôraz na potrebu udržateľného a inkluzívneho rozvoja. Prípravy na letné Olympijské hry 2024 v Paríži vyvolali značné investície do rozvoja dopravnej siete, rekonštrukciu verejných priestranstiev a výstavbu nových športových zariadení. Tieto zmeny ovplyvnili nielen fyzickú podobu mesta, ale aj jeho spoločenskú štruktúru a ekonomický rozvoj. Článok analyzuje vplyv Letných olympijských hier 2024 na výstavbu a premenu Paríža. Kladie si za cieľ zhodnotiť dopady olympijských hier najmä na urbanizmus, infraštruktúru a sociálno-ekonomickú dynamiku mesta.

Úvod

Šport a olympijské hry Paríž 2024 môžu zohrať jedinečnú rolu pri zjednocovaní sveta v mierovej súťaži a pri budovaní inkluzívnejšej spoločnosti [1]. Olympijský projekt môže byť pre mesto prínosom alebo záťažou. Ak investície nie sú využité rozumne môže vzniknúť pocit že vynaložená práca a prostriedky boli zbytočné. Ako ukazujú príklady Motrealu (1976) a Atén (2004) niektoré predimenzované zariadenia môžu zostať nevyužité a opustené – tzv. biele slony. Hrozí aj, že krajina sa zadlíži na niekoľko ďalších desaťročí ako v prípade Kanady a Grécka. Na druhej strane môžu mestá z OH dobre profitovať, ako tomu bolo v prípade Tokia (1964) a Barcelony (1992) [2]. Budovanie užitočných zariadení znamená myslieť na ich dedičstvo už vo fáze návrhu, aby neskôr slúžili ako udržateľné mestské štvrte s bývaním, kancelárskymi a obchodnými priestormi pre obyvateľov.

OH sú veľkou príležitosťou na skvalitnenie mestskej infraštruktúry v podobe mestskej hromadnej dopravy, a nadobudnutie novej vybavenosti v podobe olympijských štadiónov a športovísk, konferenčných centier, galérií, zábavných parkov, bývaní a ďalšej infraštruktúry. Rovnako je to príležitosť pre ekologickú premenu miest v podobe transformácie brownfieldov, zavádzania cirkulárnej ekonomiky, budovania udržateľných štvrtí a pod.

Organizácia športových podujatí zlepšuje turistickú príťažlivosť daného štátu [3]. Dnes turisti viac ako kedykoľvek predtým vyhľadávajú pohlcujúce zážitky, ktoré presahujú rámec tradičného poznávania pamiatok. Pre mnohých je vzrušenie zo sledovania zápasu alebo z účasti na lokálnej športovej akcii prínosom s väčšou hĺbkou zážitku [4].

Paríž ako dejisko LOH 2024

Na LOH 2024 v Paríži sa zúčastní 10 714 športovcov. Predpokladané náklady na organizovanie olympijských hier v roku 2024 v Paríži sú 4,38 miliardy eur [5]. Počas príprav a priebehu olympijských hier sa vytvorí približne 6 000 pracovných miest.

Paríž ako hostujúca metropola LOH sa na niekoľko mesiacov stala stredobodom celosvetovej pozornosti. Okrem prestíže to však znamená aj záväzok v podobe vybudovania potrebnej infraštruktúry. Sociálna, hospodárska a environmentálna udržateľnosť boli ústredným prvkom víťaznej kandidatúry Paríža 2024 na usporiadanie hier. V prípade Paríža sa jedná aj o propagáciu celkového imidžu krajiny, ktorá podporuje progresívne riešenia. Jedná sa predovšetkým o transformáciu Paríža v prospech udržateľného mesta. Olympijské a paralympijské hry Paríž 2024 stanovujú nové štandardy

environmentálnej zodpovednosti a ukážu, ako udržateľne organizovať globálne športové podujatia v dobe zrýchľujúcej sa zmeny prostredia.

Paríž sa preto stáva v histórii olympiády jedným z ekologicky najzodpovednejších a Francúzi zaviazali znížiť emisie na polovicu v porovnaní s priemerom Londýna 2012 a Ria 2016 [6].

Medzinárodný olympijský výbor a Agenda 2020+5

Olympijská kandidatúra je náročný proces. Projekt musí spĺňať prísne kritériá v oblasti dopravy, bezpečnosti, zdravotníckych služieb, ubytovania, životného prostredia, financií, marketingu, médií, vízových a imigračných procedúr a samozrejme športovísk [2]. V roku 2021 Medzinárodný olympijský výbor (MOV) schválil stratégiu s názvom Agenda 2020+5, ktorá obsahuje súbor pätnástich odporúčaní. Sú založené na kľúčových trendoch, ktoré boli identifikované ako pravdepodobne rozhodujúce vo svete po koronakríze [7]. Táto agenda okrem iného požaduje od miest aby boli ekologicky zodpovednejšie, aby využívali existujúce lokality v záujme znižovania ekologickej stopy.

LOH v Paríži v roku 2024 sa niesli v špecifickom kontexte, kedy sa politický diskurz stal súčasťou športových stratégií. Zvolení predstavitelia samosprávy, prevažne ľavicovej politickej orientácie presadili koncepcie pre mestské a sociálne inovácie a inklúziu, s cieľom stavať na mladom obyvateľstve, prilákať strednú vrstvu, zlepšiť životné prostredie a spoločenský život prostredníctvom športových zariadení a verejných priestorov, ktoré zostanú ako dedičstvo OH. V snahe vytvoriť symbiózu medzi olympijským odkazom a rozvojom parížskej metropolitnej oblasti v duchu novodobých trendov sa nový urbánny rozvoj prejavil v troch témach: bývanie (zamerané na stredné vrstvy), verejný priestor (rekultivácia brehov Seiny) a doprava (ako je hlboká reorganizácia mobility v parížskom regióne).

Olympijský výbor požaduje dôveryhodné dôkazy, že všetky plánované zariadenia a infraštruktúru je možné postaviť načas [2]. Počas uskutočňovania Agendy OH v Paríži bolo treba prijať špecifické opatrenia a zákony na urýchlenie schvaľovacích procesov, nakoľko sa výstavba musela uskutočniť v priebehu siedmich rokov. Hlavným opatrením bola v Paríži deregulácia mestského plánovania- tzv. Olympijský zákon č. 2018-202 [18]. Tento zákon prijatý 26. marca 2018 zahŕňa opatrenia na urýchlenie stavebných prác. Zákon obsahuje zjednodušené procedúry pre vydávanie stavebných povolení a skrátenie lehôt pre odvolania proti rozhodnutiam o stavebných povoleniach. Opatrenia, ktoré sú súčasťou zákona boli navrhnuté tak, aby zabezpečili efektívne a rýchle dokončenie všetkých potrebných infraštruktúrnych projektov pre olympijské hry v Paríži 2024, pričom sa minimalizovali byrokratické prekážky a zabezpečila sa ochrana životného prostredia a kultúrneho dedičstva. Zákon tiež zjednodušil predaj pozemkov, urýchlil procesnosť potrebných verejných diskusií, preskúmania vplyvov na životné prostredie a územné konanie

Nová výstavba

LOH Paríž 2024 disponovali vynikajúcou existujúcou infraštruktúrou, ktorá už hostila najväčšie medzinárodné športové podujatia z minulosti: Stade de France v Saint-Denis, komplex Roland-Garros v Paríži, národný velodróom v Saint-Quentin-en-Yvelines, štadión Pierre Mauroy v Lille a parížska La Défense Arena v Nanterre [8].

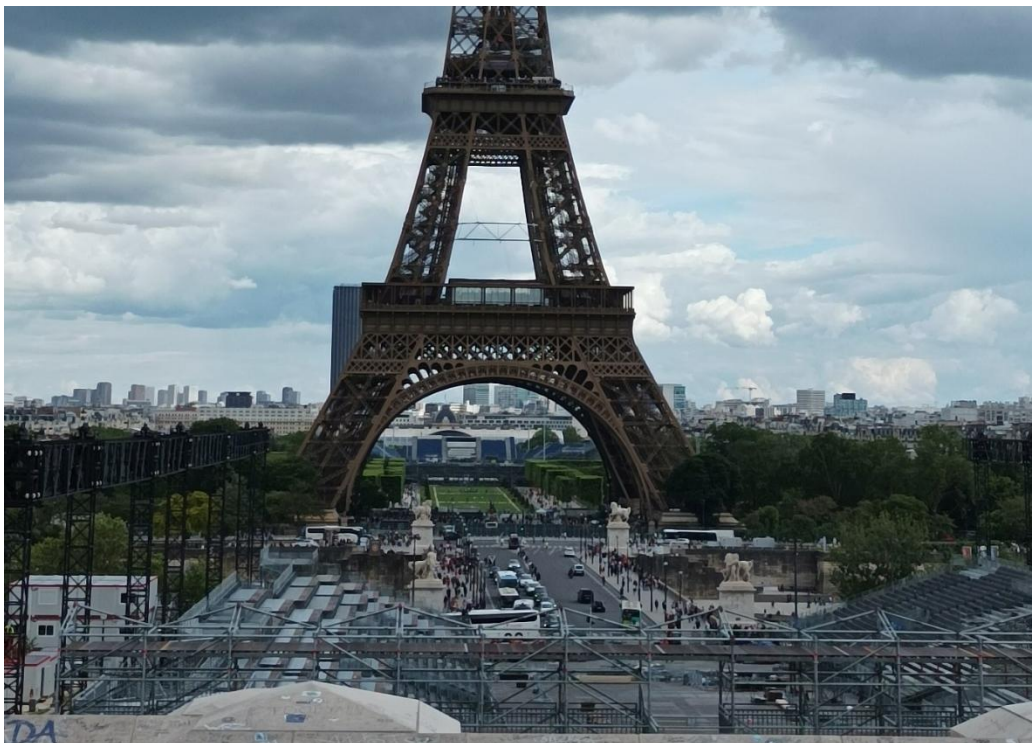
V skutočnosti to bol štát, ktorý sa stal hlavným hnacím motorom olympijských a paralympijských hier v Paríži 2024, najmä prostredníctvom spoločnosti SOLIDEO (*Société de livraison des ouvrages olympiques*) a príslušných miestnych orgánov..

Pre potreby LOH sa zrenovovalo a modernizovalo množstvo športových zariadení. Pre potreby LOH slúžila aj dočasná infraštruktúra, zakomponovaná do historického centra mesta lukostreľba a paralukostreľba na Invalidovni, plážový volejbal a slepý futbal na úpäti Eiffelovej veže a skateboarding na Námestí de la Concorde. Tieto dočasné priestory ponúkli možnosti vyviešť šport zo štadiónov s cieľom čo najširšieho otvorenia hier a zároveň minimalizovať vplyv na klímu a životné prostredie v porovnaní s novovybudovanými zariadeniami [8]. Zároveň sa Paríž chopil príležitosti premeniť najkrajšie parížske pamiatky na javisko športových súťaží, ktoré prinášajú veľkolepé a zodpovednejšie hry [8].

Hry v Paríži sú tiež príkladom francúzskeho know-how, najmä v oblasti drevostavieb, ale aj ekodizajnu s použitím nízkouhlíkových a recyklovateľných materiálov s použitím nízkouhlíkových techník, pozostávajúcich z energeticky účinnejších riešení ako fotovoltaické panely, používanie prirodzeného vetrania atď. [8].

Jedným z kľúčových faktorov výberu športovísk je udržateľná mobilita. Športoviská boli rozmiestnené v blízkosti zastávok verejnej dopravy, prístupné bicyklami, k dispozícii bola 418 km dlhá sieť cyklistických trás, 88 km z nich bola vybudovaných nanovo [9].

Vďaka LOH 2024 v Paríži vznikli aj viaceré nové štvrte, najmä v transformačnom území Seine-Saint-Denis, kde bola postavená olympijská dedina a nové športoviská. Štvrť Saint-Denis – Pleyel sa okrem nových a zmodernizovaných obytných a komerčných priestorov stáva aj významným dopravným uzlom (viac o tejto štvrti pojednáva článok The Grand Paris Express). Mediálny klaster bol vybudovaný na okraji Parc de la Courneuve pre približne 1 500 novinárov, ktorý sa má stať tiež obytnou zónou s 1 400 domami po vzore „záhradného mesta 21. storočia“. Nové štvrte disponujú modernou infraštruktúrou a verejnými priestormi, ktoré prispievajú k lepšiemu environmentálnemu manažmentu. Očakáva sa, že aj po skončení hier budú slúžiť ako trvalé dedičstvo pre obyvateľov Paríža.

Obr. 1: Prípravy na olympijské hry pod Eiffelovou vežou [archív autora]

Olympijská dedina

Olympijská dedina je postavená na území bývalej priemyselnej zóny, ktorá sa nachádza medzi Saint-Denis, Saint-Ouen-sur-Seine a Île-Saint-Denis s rozlohou 52 hektárov. Celý komplex zahŕňa 2 800 nových bytových jednotiek pre 6 000 obyvateľov [10]. Zahŕňa najlepšie environmentálne štandardy s cieľom znížiť vplyv svojej výstavby a prispôbiť sa klimatickým podmienkam. Použitím materiálov ako nízkouhlíkový betón a miestne drevo na konštrukčné aj fasádne prvky sa podarilo znížiť emisie CO₂ spojené s jeho konštrukciou o 30 % v porovnaní so štandardnou prevádzkou [8].

Pre účel znižovania uhlíkovej stopy bola vypracovaná rada plánov vrátane miestneho bioklimatického urbanistického plánu (PLU), klimatického plánu, environmentálneho zdravotného plánu a plánu biodiverzity [11].

V olympijskej dedine sú objekty navrhnuté s ohľadom na princípy bioklimatického dizajnu, napríklad objekty sú orientované kolmo na tok rieky Seiny, čo zabezpečuje prúdenie vzduchu, plánuje sa recyklácia odpadovej vody a moču pomocou oddelených toaliet, ktoré budú transformované na poľnohospodárske hnojivo. Tepelný komfort vo vnútri budov je zabezpečený nielen dizajnom drevených rámových fasád, ale aj solárnymi panelmi umiestnenými mimo fasád. Objekty sú vykurované geotermálnou energiou a teda aj schopné chladenia. Sú pripravené na zvyšovanie teploty, ktoré sa očakávajú v Paríži do roku 2050, kedy bude teplota rovnaká ako dnes v Seville [12]. Prostredníctvom fotovoltaických zariadení, bude zabezpečená energia pre 700 domácností. Pribudla nová vnútromestská zeleň ako nové parky a klimatické záhrady a aj nové mestské lesy, časť z nich umožňuje gravitačnú úpravu vody. Zeleno-modré opatrenia podporujú miestnu biodiverzitu. Strechy budov sú prispôsobené pre migráciu vtákov a do fasád sú integrované hniezda pre vtáky [12]. Bola zabezpečená ochrana 2 800 voľne žijúcich druhov zvierat a rastlín v meste, ktoré sú nevyhnutné pre ekosystém mesta. Boli rozšírené a zrekonštruované aj mestské záhrady [11].

Obr. 2: Olympijská dedina [archív autora]

V Saint-Denis nebola vytvorená len štvrť pre športovcov. Jedná sa o transformačný projekt pre zaostávajúcu štvrť, ktorá sa má neskôr stať plnohodnotnou obytnou štvrťou integrujúcou nových aj starých obyvateľov [12]. Projekty sa zároveň zameriavajú na inklúziu. Keďže budovy budú slúžiť aj pre paralympijské hry, všetky bytové jednotky musia byť prispôsobené bezbariérovému prístupu [12]. Dedina by mala byť prístupná pre rodiny, študentov, starších ľudí a osoby so zníženou pohyblivosťou za kontrolované ceny, nižšie ako je bežný trh. V novej štvrti sú umiestnené dve materské školy, základná škola a dve miestne športové zariadenia [13].

V oblasti Seine-Saint-Denis sa konali významné olympijské súťaže, ako sú atletika na štadióne Stade de France a plavecké disciplíny v novom vodnom centre. Podľa starostky Paríža Ann Hidalgo má Olympiáda aj po skončení hier pomôcť zlepšiť životnú úroveň a urobiť celú štvrť bezpečnejšou [14]. Zároveň chce ľudí motivovať k športu, na čo budú slúžiť podporné programy. V rámci štvrte Seine-Saint-Denis je sprístupnených 24 verejných športovísk, aktivity sú ponúkané bezplatne [15]. Aquatics Center v Saint-Denis je jediné súťažné miesto postavené špeciálne na splnenie požiadaviek hier. V oddelení, kde každé druhé dieťa nevie plávať, kým nastúpi na strednú školu, projekt Paris 2024 prinesie Seine-Saint-Denis a jej komunitu špeciálne športové dedičstvo.

Negatívne stránky

Kritické hlasy naznačujú že zvyšovanie predajných cien nehnuteľností ako aj nájmov spôsobuje rast realitnej bubliny, ktorá už teraz znamená stratu bývania tisícok obyvateľov, najmä tých chudobnejších a zraniteľnejších. Silnejúca atraktivita novovybudovaných štvrtí spôsobuje vlnu gentrifikácie, pretože ceny nehnuteľností sa šplhajú neúprosne nahor, najmä v populárnych štvrtiach ktoré sa nachádzajú v blízkosti metra a železničnej stanice RER – Regionálna expresná sieť (*Réseau Express Régional*). Nedostatok sociálneho bývania, pretrváva napriek plánovanému prírastku sociálnych bytov. Je potrebné poznamenať, že 67 bytových jednotiek v dedine sa podieľa na nahradení 500 zničených jednotiek sociálneho bývania [13].

Závery

Olympijské hry sú pre mestá významnou príležitosťou ako ovplyvniť vzhľad a funkčnosť hostiteľských miest s dlhodobým dopadom. Z predchádzajúcich poznatkov môžeme vysloviť niekoľko kľúčových záverov:

Rozvoj infraštruktúry

LOH 2024 sú hybnou silou na rozsiahle investície do dopravnej infraštruktúry v podobe nových diaľnic, ciest, staníc vrátane zlepšenia verejnej dopravy čo prispieva k efektívnejšej mobilite. Rozširovanie cyklistických trás zvyšuje udržateľnú mobilitu mesta.

Urbanizmus

Olympijské hry sa stávajú aj akcelerátorom stavebnej premeny mesta a regiónu. Budovanie dopravnej infraštruktúry podnecuje developerské aktivity. Je to príležitosť pre zlepšenie kvality života nielen v zmysle budovania rezidenčnej a komerčnej výstavby, ale aj skvalitňovanie verejnej občianskej vybavenosti pre celomestské a lokálne potreby. Budovaním dopravnej infraštruktúry dochádza k zatraktívneniu zanedbaných území a intenzifikácií výstavby v rámci mesta. Dochádza k skvalitneniu verejných priestranstiev, pribúdajú miesta pre rekreáciu v podobe nových parkov, zelených plôch a športovísk so zabezpečením lepšej dostupnosti, ktoré môžu prilákať nových obyvateľov.

Ekologická zodpovednosť

Hodnoty a filozofia olympijských hier sú úzko spojené s ekológiou. V priebehu rokov, s nástupom klimatických zmien, ktorým čelíme, sa ekologické aspekty výrazne zvyšujú. Hlavnými prvkami tohto prístupu je snaha o znižovanie uhlíkovej stopy, udržateľná výstavba vrátane zelenej certifikácie budov, ekologické inovácie ako fotovoltaika, regenerácia brownfieldov, ochrana biodiverzity, využívanie nízkoemisnej dopravy, kompenzácie emisií prostredníctvom zalesňovania, podpora obnoviteľných zdrojov, zavádzanie ekologických programov a pod.

Turistický ruch

Zvýšený prílív turistov stimuluje miestnu ekonomiku, pribúdajú nové pracovné príležitosti. Počas trvania olympijských hier došlo k istej selekcii turistov. Kvôli mierne zvýšeným cenám v meste sa časť „nešportových“ turistov Parížu vyhla. Prognóza niekoľkonásobne zvýšených cien Airbnb za ubytovanie počas trvania OH sa však nespĺnila. Vo všeobecnosti, pri organizácii OH môže dochádzať k zvyšovaniu cien ubytovania s dopadom na cestovný ruch. Stručne povedané, obmedzí sa počet cestujúcich, ktorí by chceli ísť do olympijského mesta, ale neurobia to, aby sa vyhli zmätku a prudko stúpajúcim cenám počas tohto obdobia [17].

Sociálne a ekonomické dopady

OH sa dajú využiť na skokový rozvoj, no rovnako môžu spôsobiť negatívne sociálne dôsledky. Olympijské hry môžu prilákať nových investorov a podporiť medzinárodnú spoluprácu. Celé mestské štvrte majú príležitosť stať sa atraktívnejšie a konkurencieschopnejšie, vytvárajú sa pracovné príležitosti, profitujú z toho miestne podniky, hotely, obchody a reštaurácie, ktoré zaznamenávajú zvýšený záujem. Transformácia môže priniesť výrazné pozitívne prínosy a zlepšenie kvality života pre miestne komunity a podporiť aktívny a zdravší životný štýl. Avšak gentrifikácia a zvyšovanie cien nehnuteľností môžu spôsobiť negatívne sociálne dôsledky, dokonca v krajinách, ktoré nemajú dostatočne rozvinuté demokratické štruktúry a občiansku spoločnosť môže dôjsť aj k potláčaniu ľudských práv [2]. Realitná bublina a nedostatok dostupného bývania môžu viesť k sociálnemu vylúčeniu zraniteľných skupín.

Dedičstvo OH a dlhodobé využitie

Hlavným cieľom je pripraviť sa na to, čo bude po ukončení OH, to znamená najmä vyhnúť sa výstavbe gigantických „bielych slonov“ – zariadení, ktoré sú predimenzované a po skončení hier opustené [19]. Aj keď OH prinášajú pre mestá rôzne príležitosti, je dôležité aby nadobudnutá infraštruktúra v podobe dopravy, občianskej vybavenosti, verejných priestranstiev vrátane športovísk boli dlhodobo prístupné všetkým obyvateľom bez rozdielu aj po skončení hier. Preto sa pozornosť venuje dlhodobému monitoringu environmentálnych, sociálnych, športových, kultúrnych a ekonomických aspektov zlepšenia kvality života. Vyhodnocovanie dopadov pokračuje aj po skončení olympiády v podobe dlhodobého programu na meranie environmentálnych úspor.

Použité zdroje:

- [1] ŠOSV. 2020. *Paríž 2024 zjednotí svet v mierovej súťaži a zanechá trvalý sociálny odkaz*. [on-line]. Slovenský olympijský a športový výbor. Dostupné z: <https://www.olympic.sk/clanok/den-sport-rozvoj-mier-2024>.

- [2] TREND REALITY. 2013. *Čo zostane po olympiáde*. [on-line]. Dostupné z: <https://reality.trend.sk/realitny-biznis/co-zostane-olympiade>.
- [3] ŠOSV. 2020. *Šport a cestovný ruch sa môžu vzájomne podporovať a pomáhať si*. [on-line]. Slovenský olympijský a športový výbor. Dostupné z: <https://www.olympic.sk/clanok/sport-cestovny-ruch-sa-mozu-vzajomne-podporovat-pomahat-si>.
- [4] AKTUALITY.SK. 2024. *Namiesto pamiatok štadióny. Športová turistika sa stáva novým fenoménom cestovného ruchu*. [on-line]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/uHUBN8y/namiesto-pamiatok-stadiony-sportova-turistika-sa-stava-novym-fenomenom-cestovneho-ruchu/>.
- [5] ŠPORTKY.SK. 2024. *Bolo potrebných viac financií: Rozpočet OH 2024 v Paríži sa zvýšil o 10 percent*. [on-line]. Dostupné z: <https://sportky.zoznam.sk/c/315831/bolo-potrebnych-viac-financii-rozpocet-oh-2024-v-parizi-sa-zvysil-o-10-percent>.
- [6] ŠOSV. 2023. *Olympijské hry v Paríži budú šetrné ku klíme a životnému prostrediu*. [on-line]. Slovenský olympijský a športový výbor. Dostupné z: <https://www.olympic.sk/clanok/oh-2024-udrzatelnost-kroky>.
- [7] ŠPORT24.SK. 2022. *Medzinárodný olympijský výbor s novými pravidlami: Príprava na covidovú éru!* [on-line]. Dostupné z: <https://sport24.pluska.sk/ostatne/medzinarodny-olympijsky-vybor-novymi-pravidlami-priprava-covidovu-eru>.
- [8] PARIS. 2024. *Building less, better and usefully*. [on-line]. Dostupné z: <https://olympics.com/en/paris-2024/our-commitments/the-environment/infrastructures>.
- [9] ŠOSV. 2023. *Olympijské hry v Paríži budú šetrné ku klíme a životnému prostrediu*. [on-line]. Slovenský olympijský a športový výbor. Dostupné z: <https://www.olympic.sk/clanok/oh-2024-udrzatelnost-kroky>.
- [10] PARIS. 2023. *Ces grands projets qui vont changer Paris en 2024*. [on-line]. Dostupné z: <https://www.paris.fr/pages/ces-grands-projets-qui-vont-changer-paris-en-2024-25988>.
- [11] APUR. 2017. *Les Jeux olympiques et paralympiques de 2024, un levier pour la construction du Grand Paris - Contributions de l'Atelier parisien d'urbanisme*. [on-line]. Dostupné z: <https://www.apur.org/fr/nos-travaux/jeux-olympiques-paralympiques-2024-un-levier-construction-grand-paris-contributions-atelier-parisien-urbanisme>.
- [12] ACTU. 2022. *À Saint-Ouen, l'approche des Jeux olympiques confirme une inévitable gentrification*. [on-line]. actu Seine-Saint-Denis. Dostupné z: https://actu.fr/ile-de-france/saint-ouen-sur-seine_93070/a-saint-ouen-l-approche-des-jeux-olympiques-confirme-une-inevitable-gentrification_52771244.html.
- [13] INGALLINA, P. 2023. *JO 2024, le pari de la sobriété*. [on-line]. In: Sorbonne Université. Dostupné z: <https://www.sorbonne-universite.fr/actualites/jo-2024-le-pari-de-la-sobriete>.
- [14] ČT24. 2019. *Z drogového ráje olympijský svět. Pařížská čtvrť Saint-Denis změnil tvář*. [on-line]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/z-drogoveho-raje-olympijsky-svet-parizska-ctvrt-saint-denis-zmeni-tvar-60990>.
- [15] SEINE SAINT DENIS. 2024. *24 sites pour 2024, du sport au coeur de votre ville*. [on-line]. Dostupné z: <https://seinesaintdenis.fr/Jeux-olympiques-et-paralympiques-de-Paris-2024/24sitespour2024>.

- [16] EMPTAZ, E. et al. 2023. Périls en la demeure, Crise du logement. In: *Les dossiers du Canard enchaîné*, SAS Les Editions Maréchal Le Canard enchaîné, 2023.
- [17] VRT. *Anne-Mie Depuydt, l'architecte-urbaniste belge qui a conçu une partie du village olympique des Jeux de Paris*. [on-line]. Dostupné z: <https://www.vrt.be/vrtnws/fr/2024/03/10/anne-mie-depuysdt-larchitecte-urbaniste-belge-qui-a-concu-une-pa/>.

Ing. arch. Monika Šmiralová, PhD.
doc. Ing. arch. Jarmila Husenicová, PhD.
Katedra architektury
Stavebná fakulta STU v Bratislave